

Ана Андрејевић

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у К. Митровици,
Филозофски факултет
e-mail: andrejevic03@gmail.com

Александра Костић Тмушић

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у К. Митровици,
Филозофски факултет
e-mail: aleksandra.skt@gmail.com

ДУХОВНИ И СТВАРАЛАЧКИ ПУТ ЈЕДНОГ ХОЛИВУДСКОГ УМЕТНИКА

Апстракт: У раду се говори о животу и делу младог холивудског глумца, музичара и писца Џонатана Џексона, који је трагајући за правом вером открио православље. Своју унутрашњу борбу на том путу описао је у књизи *Мистерија уметности – Постати уметник по слици Божјој*, која је основни фокус рада. Џексон ће у њој исказати скептицизам поводом доктринарних стандарда протестантске цркве, добро познавање патристичке литературе и разумевање суштинских разлика између западне и источне теологије. Схвативши недостатке протестантизма као индивидуалне вере, Џексон је кренуо у потрагу за вером која ће му понудити осећај припадности и смисао постојања. То је пронашао у православљу. Као највећи изазов за њега постаје покушај да се понаша сходно принципима вере а да остане доследан уметности којом се бави. Нашој јавности је његов духовни и стваралачки пут готово непознат, те је циљ овог рада да упозна читаоце са великом борбом једног уметника који покушава да сачува праве духовне вредности у капиталистичкој култури данашњице.

Кључне речи: уметност, црква, протестантизам, православље, Христос.

Пратећи филмска остварења Холивуда, изненадила нас је вест да је млади амерички глумац, музичар и писац Џонатан Џексон¹ прешао у православље. Ово сазнање је утицало да се ближе упознамо са животом и радом познатог глумца, посебно са његовом књигом *Мистерија уметности – Постати уметник по слици Божјој (The Mystery of Art, Becoming an Artist in the Image of God)*², која пропагира могућност аутентичног уметничког стварања на основу принципа православне теологије. Будући да је књига написана на енглеском језику, а преведена само на грчки, колико знамо, надамо се да ће упознавање са њеном садржином бити од значаја за ширу читалачку публику на нашим просторима. У Србији је вест о Џексоновом преласку из протестантизма у православље објављена у више новина, на већи број интернет портала,

1 Џонатан Џексон рођен је 1982. године у Орланду (Флорида).

2 Сви наводи непреведене литературе дати су у преводу Ане Андрејевић.

између осталог и на сајту Српске православне цркве. Међутим, више информација о његовом духовном и стваралачком путу у нашој земљи нема, тако да смо били принуђени да користимо изворе са интернета: његова лична сведочанства, интервјуе и снимке православних семинара на којима је учествовао.

Циљ рада је да се укаже на разлике између протестантизма и православља кроз призму савременог уметника. Акцент је стављен на поменути књигу из које исијава Џексоново веровање у идеју да савремени уметник мора да ствара из чистоте срца и душе, што он заиста покушава да учини. За разлику од општеприхваћеног модерног приступа уметности као „инвестицији“, Џексон је доживљава искључиво као „дар“.³ Иако се сам прославио и обогатио улогом Лакија Спенсера у култној сапуници *Onuma болница (General Hospital)*, која му је донела пет *Еми награда (Emmy Awards)*, Џексон је остао приземан и посве религиозан човек. Приликом доделе једне од поменутих награда, 2012. године, он је изненадио свет када се прекрстио као православац и захвалио Св. Тројици и монасима са Атоса због њихове непрестане молитве за цело човечанство. Наиме, овај глумац рођен је у протестантској породици, адвентистичке цркве седмог реда. Учен је у духу вере и, како сам сведочи у многим интервјуима које је дао, од малих ногу мучила су га велика питања о човеку, свету и Богу. Са једанаест година почело је његово професионално бављење глумом, а већ са дванаест имао је први сусрет са Богом. Будући да је васпитаван у духу протестантизма, његово искуство са Богом сводило се на лично упознавање са *Светим писмом* и слушањем проповеди, како сам наводи у предавању на конгресу грчких православаца Америке одржаном у Нешвилу.⁴ Већ као дете схватио је да не треба да осуђује друге, нити да се горди својим постигнућима, посебно у сфери уметности. Борећи се са изазовима које су му доносиле различите негативне улоге (наркомана, убица, самоубица), о чему пише у својој књизи, тражио је одговор на питање како их интерпретирати у духу хришћанских вредности. Свестан да су овакве улоге супротне његовом карактеру, као и моралним и духовним вредностима, пробао је да их интерпретира тако да публика изведе неки позитиван закључак из њихових судбина. Прихватао је такве улоге у филмовима чија коначна порука није била у супротности са хришћанским вредностима. Џексон је свестан да „кинематографија, као и друге форме популарне културе, црпи из богатог наслеђа религиозне, филозофске и митолошке поставке зла, од којих су многе дубоко укорене у нашу културну свест“.⁵ У традиционалним моралним причама добро и зло су фиксирани, апсолутни и стоје као бинарне опозиције. Међутим, у многим филмовима, као и у животу, зло је мање апсолутно и његов узрок је мање јасан. Зло у филмовима може бити морално (оно које људи наносе слободном вољом) или природно (попут непогода и катастрофа).⁶ Џексон се бори са етичким захтевима у тумачењу негативних јунака и покушава преко њих да учини неку промену. Неминовно зло појединца он тумачи са визијом да чини опште добро. И не само то, филмови изазивају осећања самилости, љубави, пожртвовања, што су основне карактеристике хришћанства. Поента је у добром одабиру филмова и њиховом правилном разумевању. Близак је извршио категоризацију религиозних тема у филмовима и довољно је да наведемо само неколико (филмови о Исусу, о библијским причама, о животу после смрти, Сатани итд.) па да схватимо њихов опсег и могући утицај на религиозно осећање човека.⁷

3 Jackson 2014, chapter 8.

4 Jackson 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=IZLbxDVGHKM&t=65s>

5 Blizek 2009, 310.

6 Исто, 311.

7 Исто, 311.

Протестантизам није помогао Цексону да дође до одговора на питање како интерпретирати негативне улоге у духу хришћанских вредности. Из своје дотадашње вере познавао је Бога, љубав и праштање, али није разумео сврху вере и постојања цркве. Вера је по својој природи и суштини једна дубоко лична стварност, која може бити једино у личности и кроз лично искуство. То је, како наглашава А. Шмеман (1999), нарочито важно у хришћанству, „зато што је хришћанска вера по својој суштини увек лични сусрет верујућих са Христом и лично прихватање самога Христа, а не прихватање овог или оног учења, односно догмата о Христу“.⁸ Протестантизам се, као једна од три највеће хришћанске религије, „заснива на веровању да је Бог директно повезан са особом, па се спасење достиже самом вером у Христово искупљење. Добра дела треба да изражавају нашу захвалност за Христову искупљујућу смрт, али не играју никакву улогу у обезбеђивању спасења“.⁹ Поред тога, протестантизам не признаје комплетно *Свето писмо*, не поштује иконе, крст, нити било какве реликвије; сматра да „невидљива Црква може постојати без постојања видљиве Цркве, јер душа живи са телом или без њега. Прво велико начело протестантске еклезиологије гласи: видљива Црква није неопходна. Друго начело: видљива Црква није божанска, већ људска установа“.¹⁰ Затим, оно нема свету литургију, већ само проповед, од које је Лутер „уместо обреда, створио жижу религиозног ритуала.“¹¹ Протестантизам не практикује аскетизам и монаштво и нема снажно изражен концепт заједништва, који је суштински део православне вере, „нема признавања светитеља, нема поштовања светих моштију“.¹²

Православље, са друге стране, самим својим именом указује на источну изворну Цркву, која једина исповеда праву веру и изворно учење, које је непрекидно повезано са апостолским предањем и посведочено вековном светоотачком праксом и искуством Цркве Христове. Дакле, православље је одувек тежило ка томе да очува веру, учење и духовност првобитне Цркве, што су и до данас очувале све православне источне Цркве. То значи да са „догматске тачке гледишта, све данашње Цркве православне исповиједају једну те исту вјеру и учење, онако како је и формулисано на Великим Васељенским саборима, а посвеједочено у светоотачком предању Цркве Христове.“¹³ Православну веру могуће је спознати једино из љубави, учешћем у њеном мистичном постојању, дакле, искуством, као и у Светој литургији. Тиме се показује „поузвано знање о њеној суштини, која се заснива на слободном заједништву са њеним логосом, а не само са идејама и словесним чињеницама. Тако се и откривају њене суштинске енергије, што јест и прво, искуствено (као литургијско) сазнање, а не површни додир“.¹⁴

Управо овакво разумевање и учење вере недостајало је младом Цексону. Живећи и радећи у Холивуду, који није познат као религиозна средина, он се срео са многим глумцима који долазе из хришћанских породица, али не схватају хришћанство у свом изворном значењу. Разлог можда можемо тражити у чињеници да се Бог у западном хришћанству често доживљава као гневан и осветољубив, што одбија верника од цркве. У православљу се сматра да је Бог „створио човека не зато што му је човек био

8 Костић Тмушић 2007, 10.

9 Braun 2000, 59.

10 Leonar 2002, 63.

11 Дјурант 2004, 355.

12 Нанић 2007, 39.

13 Мајендорф 1999, 10.

14 Костић 2000, 9.

потребан, него да би имао на кога да излива своја добротина.¹⁵ Идеја љубави доминира у источној побожности, која не допушта размишљање о награди и казни, истиче Бенц.¹⁶ У холивудском свету има још уметника који су пре Џексона открили спокој који нуди православље, попут славног оскарровца Тома Хенкса. Постоји још светски познатих глумаца, музичара и спортиста оба пола који су из своје изворне вере прешли у православље, а оно што је симптоматично и занимљиво јесте да су пресудну улогу у преобраћењу мушкараца имале њихове супруге. Џексон је, као и остали холивудски глумци који су прешли у православље, имао на уму да је „религија попут филма, део естетског дискурса – поглед врло близак идејама Рудолфа Ота о људској потреби да артикулише мисли и осећања кроз метафоричне и симболичке форме“.¹⁷

Као уметнику, Џексону је било тешко да одвоји физичко од духовног у стварању својих ликова и музичких дела и жеља за уједињењем те две сфере повела га је у потрагу за истином. Наиме, за време снимања филма у Румунији са супругом, која је пореклом Италијанка, отишао је у Рим.¹⁸ Обилазећи Колосеум угледао је крст, који је симбол страдалих хришћанских мученика, када је осетио благодат Духа Светога. Тада је знао да мора да се посвети спознаји вере и почео је да истражује порекло, суштину и поделу хришћанства. Како сам исповеда, са православном вером се још није сусрео, јер се сва литература коју је консултовао тицала само римокатоличанства или протестантизма и мањих хришћанских секти. Он наводи податак да чак и у најпознатијој америчкој књижари *Барнс и Нобл (Barnes and Noble)*, у одељку о религији, не постоји књига о православљу, али да постоји о будизму, хиндуизму и другим религијама. Упознавање са православном вером у сопственој култури, Џексон је у једном свом јавном обраћању упоредио са „конспирацијом тишине“.¹⁹ Спознаја о православној вери дошла је глумцу поново посредством самог Бога. Приликом једне од молитви да истински разуме веру јавила му се мисао о разлогу раскола у хришћанству. Како каже владика Јован Пурић „непристрасна мисао о Христу увек се извија у молитву, неосетно прелази у њу; и побожним дивљењем прати спаситеља на свим његовим тајанственим путевима“.²⁰ Молитва је у Џексону пробудила потребу за даљим проучавањем хришћанства. Наиме, он је помислио да мора да постоји нешто битно што се таји у римокатоличким и протестантским земљама, а односи се на право поимање вере. Тада је спознао да је основна одлика хришћанског живота на Западу „човеково *правдање* вером и добрим делима, док је то на Истоку – његово *обожење* (’Бог је постао човек да би човек могао постати Бог’). Са овим се повезује западнохришћанско гледање на човека које наглашава његов *прародитељски грех*, док источна Црква ставља нагласак на човекову *потенцијалну доброту*“.²¹ Како православље нуди снажно осећање поистовећивања са заједницом, Џексон је почео да схвата суштину вере и цркве. Тада се крстио у православној вери, заједно са супругом и децом и кренуо на ходочашћа по Светој Гори и другим православним манастирима. Њему је, очигледно, заједништво било прекопотребно, јер човек као социјално биће не може да егзистира као јединка и индивидуа, већ је неопходно да буде део веће целине. Џексон је схватио да

15 Протојереј Маринковић 2006, 367.

16 Бенц 2016, 57.

17 Вригт 2007, 4.

18 О почетку свог пута ка православној вери говори у интервјуу „Како сам постао православлавац“, 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=U5tuzm1A7BY&t=2s> (Jackson 2015, *How I became Orthodox*).

19 Jackson 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=1sp-aOrabbk>

20 Пурић 2004, 13.

21 Линг 1990, 341.

протестантизам преноси само идеју (концепт) о Богу и застрашује калвинистичком предестинацијом, а православље нуди искуство са Богом и просвећује, што је изјавио у интервјуу „Два америчка ходочасника на планини Атос“ (*Two American pilgrims on Mount Athos, Greece*).²²

Откровење православља донело је овом глумцу потпуно другачију визију човека, света, Бога и уметности. Без православља, књига *Мистерија уметности – Постати уметник по слици Божјој* не би ни настала, признаје Џексон. Књига садржи девет поглавља, увод и епилог са додатном литературом коју препоручује и проширеним питањима о Христу. Иако није заснована на научној апаратури, већ је лични пишчев доживљај вере у уметности, књига, ипак, консултује одређену литературу. Џексон цитира *Свето писмо*, Платона, протојереја Александра Шмемана, Светог Јована Хризостома, Светог Игњатија Антиохијског, патријарха Вартоломеја, Томаса Хопка, Николаја Берђајева, Достојевског, Ван Гога и друге. У поглавља нас уводи одабраним молитвама или песмама из сопствене збирке *Књига утехе и лудила (Book of Solace and Madness)*, која је објављена 2012. године. Отац Андреј са Атоса, који је написао увод за ову књигу, каже да се многи православни хришћани у Сједињеним Америчким Државама озбиљно баве уметношћу, али да је ово „први пут да професионални уметник, који је у исто време и православац, описује однос између своје личне теологије и свог дела. То је знак не само Џонатанове посвећености, већ и зрелости и учешћа у православном хришћанству у ширем интелектуалном и духовном животу Америке, који је потпуно доследан космополитском карактеру православног хришћанства Византије, тако дуго запостављеног у западној Европи и Америкама“.²³ Циљ ове књиге је да се започне дијалог између хришћанске душе и мистерије уметности, каже сам Џексон. Постоје многа мишљења да уметност може и треба да стоји без религије, односно, да је религија непотребна и да се развијала из естетских емоција. Међутим, религија се није развијала из уметности, нити је у стању да замени уметност, као што ни уметност не може да замени религију. Дакле, религија и уметност нису исто, али никако не смеју да искључују једна другу, већ да се употпуњавају. Уметност „може да служи као одлично средство за ширење религијских идеја, али исто тако и као моћно средство у подривању – па и директном рушењу – онога што је религијско. Религија помаже уметност тиме што даје уметнику неизмерно богатство тема и непресушно врело инспирације“.²⁴ Управо то осећање Џексон бележи у својој књизи и трага за одговором да ли се хришћански живот коси или се може помирити са вокацијом уметника. У поглављу „Уметност као мистерија и лудило“, он говори да се уметност свела на технику – учење вештине, како је некада проповедао и Аристотел. Међутим, иако је техника у стварању уметности важна она није примарна, већ треба да стоји у заједници са Богом. Техника је важна, али „кост и месо без духа су мртви“, каже Џексон.²⁵ Преносећи ту идеју на своју професију, он истиче да глума није пуко претварање већ преношење истине кроз параболу (својеврсно пророчанство), те је глумцима потребан Бог да би неку улогу могли аутентично да одиграју. Уметност се не може схватити интелектуално, већ само кроз искуство. Исто је и са теологијом. Уметник треба да верује, јер је стварање чин вере. „Уметник је онај који из грубог и безобличног камена истеше и изваја облике сличне живим створењима“.²⁶ Он треба веродостојно да

22 Jackson & Chumley 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=bHF7mz5CMOk>

23 Jackson 2014, intr.

24 Калезић 1972, 72.

25 Jackson 2014, chapter 2.

26 Николај 2003, 128.

прикаже живот са свим његовим манама, проблемима и страховима, али и да понуди наду и веру у спасење, сматра Џексон. Из тог разлога, уметнике не треба осуђивати због њихове ексцентричности и изолованости када залазе у дубине људских слабости ако крајњи циљ њиховог дела води богопознању. Само путем метаноје,²⁷ када преда свој его Богу, уметник може да постане аутентичан. О самом Христу се у старим хришћанским службама говорило као о изванредном и вечном уметнику. Џексон наводи адекватан цитат Ван Гога који је илустративан за ову тему: „Христос је водио достојанствен живот и био је највећи уметник од свих [...] није стварао ни статуе, ни слике, ни књиге; заиста, рекао је довољно о томе шта ради – обликује живе људе, бесмртна бића“.²⁸

У поглављу „Уметност као лудило“ Џексон наводи примере великих уметника (глумаца, музичара, писаца и сликара) који су имали дозу лудила у себи. Романтичари су то звали „светим лудилом“. Наиме, конфликт између обичног човека у уметнику и његове стваралачке потребе сензибилнији је и силовитији него код обичних људи, појашњава Јеротић.²⁹ Вилхелм Штекел је чак сваког уметника називао неуротичарем због његовог окретања од реалности ка свету имагинације и фантазије, наводи Јеротић.³⁰ Многи велики уметници јесу били деструктивни људи и Џексон наводи Ван Гога као пример. Међутим, лудило само по себи не мора да буде деструктивно. Иако је водио мучан живот и писао о мрачним темама, Достојевски је излаз из свега пронашао у Христу и трансформисао је своје патње дајући им смисао. Његове речи наводи Гаврић: „Православље није католицизам (разлика), није лутеранство (химна победи), то нису секте (чашица моја и одмах ће ме узети на небо) – човек је у православљу свима слуга, он све теши, свима помаже, ту је свако личност, оно чува а не одузима – неће бити фабрика. Сви служе свима – гледа се широко, благо за народ“.³¹ Достојевски је Џексону био светионик на путу откривања живота, уметности, па и православља. Пример позивног лудила Џексон је препознао и у светоотачкој литератури, где имамо светитеље које су називали „луди за Христом“ или „луди у Христу“.³² Они су се окренули Христу са таквом посвећеношћу која обичном човеку изгледа као класично лудило. И сам Исус Христос је својим примером, распећем на крсту зарад опроштаја грехова човечанства, показао својеврсно лудило, односно, неизмерну и тешко појмљиву количину љубави према човеку због које је био спреман да се жртвује. Џексон сматра да уметник ту врсту лудила треба да учи од Христа.³³ Овај глумац схвата да је уметник недостојан овоземаљске славе и дивљења иако он то данас прижељкује, посебно у филмској и

27 Метаноја не представља само кајање и исповедање, већ много дубљи и значајнији процес, о којем говоре Исус Христос и Свети Јован Крститељ. Метаноја је мењање начина мишљења и размишљања. У монашкој и духовној пракси, пред духовним оцем се не исповедају само греси, већ се излажу и мисли. Дакле, метаноја је много дубља и значајнија промена у души, срцу и уму човека.

28 Jackson 2014, chapter 1.

29 Јеротић 2007, 123.

30 Јеротић 2007, 130.

31 Гаврић 2003, 19.

32 „Луд Христа ради“, бити „луд за Христом“ јесте бити јуродив и по општепознатој одредници значи неодољиво жудети са њим. Јуродиви су подносили најтеже подвиге и страдања, живели без дома, по сметлиштима и гробљима, по највећим мразевима и жегама, без хране и одеће, презрени, зостављани, исмевани и прогоњени. Јуродивост се сматра највећим и најтежим подвигом, како због физичког трпљења ради сагледавања својих страсти, тако и по одрицању од разума, као основног човековог достојанства. Такви су били и званично канонизовани Блажена Ксенија и Василије Блажени.

33 Jackson 2014, chapter 2.

музичкој индустрији. Свестан је и да је таштина честа и изражена особина уметника. Таштина је Луциферов оригинални грех, јер је он био најсјајнији анђеоло који се заљубио у своју лепоту, попут Нарциса. Уметници самозадовољно прихватају аплаузе и дивљење од света, а примајући његову славу губе своју душу. Уметник је створен да буде икона Божја, а не самопрокламовани Бог коме ће се публика дивити, истиче Џексон.³⁴ Према речима светих отаца, Бог је створио човека по својој слици и прилици и учинио га је царем над видљивом твари и населио га је у Рају. Из своје велике љубави према људима Бог се смиловао, узео је на себе људско тело, постао човек у пуном смислу речи и у свему сличан људима, осим према греху. Дакле, „створио га је из преизобилне своје љубави, с циљем да га учини учесником божанских добара“.³⁵ Таква безусловна, чиста и вечна љубав Бога била је за Џексона откровење. Отац Јустин Поповић рекао је да „бити православан значи: имати стално Богочовека у души, живети Њиме, мислити Њиме, осећати Њиме, делати Њиме. Другим речима: бити православан значи бити Христоносац у диxоносац“.³⁶ И уметник треба да ствара за добробит човечанства подучен искуствима Христа. У подпоглављу „Уметност крста“, Џексон истиче да када глумца игра улогу човека који се бори са мислима о самоубиству онда он постаје жива молитва за оне који су запоседнути таквим осећањем.³⁷ „Циљ глуме је [...] био и јесте, да буде, тако рећи, огледало природе“, написао је и Шекспир у *Хамлету*.³⁸

Четврто поглавље ове књиге под насловом „Уметност као слушање“ говори о важности тишине и слушања у процесу стварања уметности. Сама тишина учи уметника да слуша, јер је слушање почетак стварања. Кроз тишину се долази до Бога, који је једини позван да подари уметнику снагу за стваралачки чин. Уметници су створени да буду слушаоци, а бука света лако може пригушити оно што они слушају, те не треба да чуди што су уметници често отуђени и воле самоћу, наводи Џексон.³⁹ Међутим, самоћа без присуства Свете Тројице као симбола заједништва, слободе и љубави није сама по себи довољна. Управо из тог разлога Џексон осуђује стање модерне културе у којој се потенцира лична заменица *ја*. На енглеском језику, она се изговара као *aj* (I) и део је назива за многе техничке уређаје: *aj*фон (iPhone), *aj*пед (iPad), *aj*под (iPod) и други. На први поглед, ови уређаји повезују људе, међутим, они их заправо отуђују. Владета Јеротић је записао:

„Наш нарцисизам који је постао неуротичан 'грандиозни self', који је престао да служи развоју човека од индивидуе до личности, остаје у стерилним границама Ја као индивидуалности за коју се узалуд и често доживотно бори охоли omnipotentни човек који одбија да сазна за Сопство (које је Христос, друго лице Свете Тројице у нама) [...] Сада тек боље разумемо наизглед противречне Христове речи: 'Шта вреди човеку ако сав свет задобије, а души својој науди' и, на другом месту у Јеванђељу: 'Онај који хоће да сачува душу своју изгубиће је, а онај који је изгубио мене ради сачуваће је!' Индивидуалност без личности, *ја* без Сопства (Христа), грех је и промашај“.⁴⁰

Православна вера, супротно модерној култури, нуди заједништво, али не одбацује индивидуалност човека. Односно, јединство и правоверност цркве очували су прахришћанску повезаност истинског персонализма, великог поштовања

34 Jackson 2014, chapter 2.

35 Протојереј Маринковић 2006, 367.

36 Гаврић 2003, 10.

37 Jackson 2014, chapter 3.

38 Šekspir 1966, 284.

39 Jackson 2014, chapter 4.

40 Јеротић 2007, 263.

јединствености и непоновљивости људске појединачне личности са прахришћанском свешћу о заједници, истиче Бенц.⁴¹ Угледни грчки теолог и филозоф Јован Зизјулас подсећа да је модерни појам личности, који се данас тако олако користи, неодвојиво повезан са теологијом, тачније са учењем отаца Цркве. Владета Јеротић сматра да је на западу полазна тачка Христологије „суштина“ или „природа“, док је код источних отаца, на пример код Кирила Александријског, полазна тачка за Христологију *ипостас* – личност.⁴² *Свето писмо* нас учи да је индивидуалност потребна, да она може да оплемени човека и да се уметност не коси са вером, већ да вера помаже да се уметник изрази на најбољи могући начин. Треба само бити истрајан у проналажењу одговора на суштинско питање, које је и Христос постављао својим ученицима: Шта тражите?⁴³ Одговор на ово питање уметник може да добије само уз тиховање, покајање, пост и искрену молитву.⁴⁴ Џексон није могао да пронађе одговор на постављено питање у протестантизму и римокатолицизму. Како сам наводи, разлог лежи у томе што тамо нема споја између физичког и духовног, односно, што је овоземаљски живот апсолутно одвојен од цркве, „нема везе између цркве земаљске и небеске.“⁴⁵ У православлу је пронашао ту везу, јер православље управо учи о томе да је овај свет креација Божја и да се присутност Бога одражава свуда и у свему.

У последњем поглављу књиге Џексон нам говори о радости уметника која произилази из патње.⁴⁶ Исус Христос се са радошћу предао распећу, јер је знао да ће тако спасити човечанство. Уметник треба да изнесе своје визије пред свет, да искаже своје незадовољство и да се побуни, али не против Бога него против зла. Стварање јесте жртвовање, али је и „величанствена синтеза, поновно успостављање Целине“⁴⁷, која је, у овом случају, метафизичке, односно, трансценденталне природе и указује на сједињење с Богом. Када дође у то блажено стање, онда уметник може осетити радост, која је натприродно осећање, енергија Бога и дух васкрсења, верује Џексон.

Ми, као православци, можда не увиђамо значај Џексонове интерпретације уметности у духу ове вере. Међутим, врло инспиративно је да један преобраћеник, који је однедавно у овој вери, са толико љубави и ентузијазма доживљава православље и труди се да живи по његовим законитостима. Требало би да се запитамо колико се сами трудимо да живимо и стварамо у духу православља. Џексон је закључио, захваљујући *Светом писму*, списима светих отаца, духовним сусретима са свештеницима и монасима, да вера није у спречи са уметношћу, чак ни са науком. Наука и вера се допуњују и употпуњују, не могу да замене једна другу. Разлике међу њима постоје и то су разлике, а не супротности. Наиме, наука „пружа факта којима се даје ослонац

41 Бенц 2016, 206.

42 Јеротић 2007, 259–260.

43 Библија 2010 (Јован, 1, 38).

44 Молитва је природни израз „тежње људске душе за заједничарењем, за сједињењем са својим Створитељем; њени непресушни извори су – срце које чезне за Богом и дубоко верује у Његову милост – поштовање и величање Бога, која проистиче из те, неугасиве вере; свест о људској слабости и Божијој сили-љубави и милосрђу“ (Костић Тмушић 2007, 13). Наиме, молитва је путоказ ка богопознању и обожењу. Права молитва извире из љубави и није обесмишљена себичним интересом и тражењем само за себе. Пошто је молитва „један од најважнијих елемената монашког живота, посебну пажњу у својим списима су јој посвећивали свети оци (Јован Златоусти, Јефрем Сирин, Василије Велики, Јован Лествичник, Исак Сирин, Симеон Нови Богослов и други)“ (Бојовић 2002, 7).

45 Нанић 2007, 39.

46 Jackson 2014, chapter 9.

47 Јеротић 2007, 144.

религиозном човеку, али она није кадра да замени религију чак ни у чисто интелектуалној области, а камоли у области осећања и воље“.⁴⁸ Џексон, такође, мисли да наука открива мистерије стварања. У његовој књизи *Мистерија уметности – Постати уметник по слици Божјој* евидентно је позивање на Бога, Исуса Христа, Свету Тројицу и Богородицу, јер без њихове помоћи и милости уметник не може да се ослободи својих сумњи и страхова и постане пророк, који ће имати визију исхода свог дела. У контексту тог светог круга, дело једног уметника постаје саставни део веће космичке целине – Божјег стварања.

Литература

- Венс, Erns (2016): *Duh i život pravoslavne crkve*. Београд: Ћигоја.
- Библија (2010): уредник Љубомир Ранковић, протођакон. Београд: Александрија.
- Бојовић, Драгиша (2002): *Молитве Светога Саве*. Ниш, Косовска Митровица: Центар за црквене студије, Филозофски факултет.
- Blizek, William L. (2009): *The Continuum Companion to Religion and Film*. New York: Continuum.
- Braun, Stiven (2000): *Hrišćanstvo – svetske religije*. Београд: Ћигоја штампа.
- Гаврић, Томислав (2003): *Пански Рим и православни Исток*. Београд: Ленго.
- Дјурант, Вил (2004): *Реформација*. Београд: Војноиздавачки завод, Народна књига.
- Jackson, Jonathan (2014): *The Mystery of Art, Becoming an Artist in the Image of God*. Chesterton, Indiana: Ancient Faith Publishing. Kindle edition.
- Jackson, Jonathan (2015): Interviewed in Paris by Andreea Ionescu for Apostolia.tv. <https://www.youtube.com/watch?v=cu5W24gOpVY&t=278s>
- Jackson, Jonathan (2015): *How I became Orthodox*. <https://www.youtube.com/watch?v=U5tuzm1A7BY&t=2s>
- Jackson, Jonathan (2016): *Ηγένηση του Καλλιτέχνη Κατ' Εικόνα Θεού*. <https://www.youtube.com/watch?v=IZLbxDVGHkM&t=65s>
- Jackson, Jonathan (2016): 43rd Biennial Clergy-Laity Congress of the Greek Orthodox Archdiocese of America in Nashville, TNC: *The Mystery of Art – Becoming An Artist in the Image of God* <https://www.youtube.com/watch?v=ceQXg52aRP8>
- Jackson, Jonathan & Chumley, N. (2017): *Two American pilgrims on Mount Athos*. Greece. <https://www.youtube.com/watch?v=bHF7mz5CMOK>
- Jackson, Jonathan (2017): The 26th Annual Leadership 100 Conference. Eau Palm Beach Resort & Spa, Manalapan, Florida <https://www.youtube.com/watch?v=1sp-aOrabbk>
- Јеротић, Владета (2007): *Психолошко и религиозно биће човека*. Београд: Ars libri.
- Калезић, Димитрије (1972): *Упознајмо религију – из историје и философије религије*. Београд.
- Костић, Слободан (2000): *Православно духовно песништво*. Србиње, Београд, Ваљево, Минхен: Хришћанска мисао.
- Костић Тмушић, Александра (2007): *Молитва у српској црквеној књижевности*. Ваљево: Логос.
- Leonar, Emil Ž. (2002): *Opšta istorija protestantizma*. Zagreb, Novi Sad: Naklada jesenski i turk, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

48 Калезић 1972, 81.

Линг, Тревор (1990): *Историја религије истока и запада*. Београд: Српска књижевна задруга.

Мајендорф, Јован (1999): *Православна црква*. Цетиње: Светигора.

Маринковић, протојереј Живан (2006): *Азбука спасења*. Аустрија: Српска православна општина Линц.

Нанић, Мирко (2007): *Православље је живот вечни*. Шид: Српска православна заједница.

Николај, Владика (2003): *О Богу и о људима*. Ваљево: Глас цркве.

Пурић, Јован (2004): *Тајна спасења*. Београд: Универзитетска библиотека Православни богослови, Хиландарски фонд, Задужбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“.

Šekspir, Viljem (1966): *Hamlet*. Beograd: Kultura.

Шмеман, Александар (1999): *Вјера православна*. Цетиње: Светигора.

Wright, Melanie J. (2007): *Religion and Film*. New York: I. B. Tauris & Co Ltd.

Ana Andrejević
Aleksandra Kostić Tmušić

SPIRITUAL AND CREATIVE PATH OF A HOLLYWOOD ARTIST

The paper deals with the life and work of a young Hollywood actor, musician, and writer Jonathan Jackson, who discovered Orthodoxy while searching for the true faith. He described his inner struggle on that path in the book *The Mystery of Art: Becoming an Artist in the Image of God*, which is the focus of this paper. Throughout this book Jackson expresses scepticism about the doctrinal standards of the Protestant church, a good knowledge of Patristic literature, and understanding of the essential differences between western and eastern theology. Realizing the imperfections of Protestantism as an individual religion, Jackson went on a quest for the faith that would offer him a sense of belonging and a meaning of existence. He found that in Orthodoxy. His biggest challenge becomes an attempt to behave according to the principles of faith and still stay true to his art. His spiritual and creative path is almost unknown to our public. Therefore, the aim of this paper is to inform the readers about the great struggle of an artist who is trying to preserve true spiritual values in the capitalist culture of today.